

ELS RAGOLTA, UN LLINATGE CATALÀ A CUBA

JAUME AYMAR i RAGOLTA

L'emigració de gironins a Amèrica, i concretament a l'illa de Cuba, i la riquesa dels vincles humans, culturals, econòmics, polítics que van establir entre ambdós mons, són temes de notable interès que en els darrers temps van essent progressivament estudiats⁽¹⁾. El Baix Empordà, al costat

Sigles:

APC: Arxiu Parroquial de Calonge

AFR: Arxiu de la família Ragolta

AFM: Arxiu de la família Muní

(1) Per al coneixement de les relacions Catalunya-Amèrica tingueren gran importància les Jornades d'Estudis Catalano-Americans, organitzades primer per la Comissió Catalana del Cinquè Centenari del Descobriment d'Amèrica i després per la Comissió Amèrica i Catalunya (organisme de la Generalitat), que es van celebrar biennalment els anys 1984, 1986, 1988 i 1990. Aquesta trajectòria investigadora va prosseguir després amb l'elaboració del *Diccionari dels Catalans d'Amèrica. Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic* (4 vols. Barcelona, 1992), que és una font obligada de consulta per a aquests temes. Pel que fa al Baix Empordà veg. R.GIL, *Els indians*. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 23 (1989). Citem també l'article de C.YAÑEZ: «L'emigració guixolencs durant el segle XIX». L'Avenç, núm. 95, desembre 1986, pp. 82-89. Cenyint-nos a Calonge, veg. M.VILAR, «Un català del Baix Empordà a Amèrica: Josep de Vila i Mir (1799-1822)», pp. 203-209, publicat en les actes de les primeres Jornades d'Estudis Catalano-Americans (1984). La VII Trobada Cultural del Castell de Calonge (1993) va ser dedicada a «Calongins a les Amèriques» i actualment investiga aquest tema en la població l'historiador local Jordi Bautista.

d'altres comarques catalanes, ocupa un lloc important com a punt de partida de molts dels que emigraren a les Antilles a la recerca de fortuna o, simplement, d'aventura. Molts d'ells no varen tornar, d'altres no tingueren sort («van perdre la maleta a l'Estret») i solament uns quants van tornar per passar la seva vellesa al seu lloc d'origen: foren els indians, que van deixar la seva empremta a la comarca construint torres, escoles, convents o hospitals, o ajudaren a diverses obres benèfiques i assistencials i maldaren per recrear a Catalunya l'ambient en què havien viscut i que van enyorar sempre més.

Aportem a aquests estudis interculturals algunes dades sobre la nostra família materna, els Ragolta⁽²⁾, oriunds del lloc de Treumal, barri de Calonge, a les Gavarres, alguns membres de la qual, a partir de 1840, emigraren a Amèrica, concretament a l'Havana, on es relacionaren amb d'altres emigrants catalans i on participaren en les guerres que somogueren l'illa. La correspondència que mantingueren amb els seus familiars (pagesos i propietaris) i que ha estat trobada recentment (una quarantena

(2) La grafia més antiga del cognom és «Recolta» o «Racolta» i no es converteix en «Ragolta» fins ben entrat el segle XIX. Segons Alcover, el cognom prové del francès «Recòlte», que vol dir collita. També podria procedir de «recolleta» o «recollita», que designa un privilegi medieval que hom concedia a les places fortes o als senyors de castells, consistent a poder aplegar a la ciutat o fortalesa els habitants de les poblacions indefenses en cas de perill. La recollita suposava per a aquests refugiats la protecció contra els possibles invasors, però també una sèrie d'obligacions militars sovint molt oneroses, com a contribució a la defensa del lloc de recollita. També reben el nom d'establida. (GEC).

A la Garrotxa, municipi de Besalú, hi ha la capella en ruïnes (1970) de la Mare de Déu de Racolta. J.M. GAVÍN, *Inventari d'esglésies*. Garrotxa-Ripollès (vol.4) Barcelona, 1978 p.34. en publica una fotografia. Sembla un edifici del s.XVII o XVIII. La *Gran Enciclopèdia Catalana*, en canvi, dins l'article «Besalú», explica que dintre el terme hi ha l'antiga església de la Mare de Déu de la Recolta, amb el veïnat de la Recolta. A l'article corresponent diu: «Veïnat de 45 habitants disseminats <1970> del municipi de Besalú (Garrotxa), a l'esquerra del Fluvià, aigua avall de la seva confluència amb la riera de Capellada. Hi ha l'antiga església de Santa Maria de Recolta». No se sap si els «Recolta» de Calonge procedien d'allí. A l'església parroquial de Sant Martí de Calonge trobem que el 15 de desembre de l'any 1609 el vicari Nicolau Sagner va batejar Joan Joseph Recolta «fill de Joan Recolta i de Maria muller sua». Foren padrins Montserrat Bassa, paraire, i padrina Anna Cofras. Aquest Joan Recolta, que devia haver nascut a l'últim terç del segle XVI, és l'habitant de Calonge més antic que hem trobat fins ara amb aquest cognom. Curiosament, porta el nom de Joan, que després sovintejarà a la família. A final d'aquella centúria trobem una Margarida Recolta (59), batejada el 25 d'octubre de 1687: «Margarida Catalina Clara filla de Joan Racolta [sic] treballador i de Margarida, muller sua. Padrins: els esposos Antoni i Maria Bonet». En el volum de baptismes corresponent als anys 1678-1720 trobem les partides baptismals de diversos infants que porten el cognom de Recolta: Maria (fol. 78), Pere (101), Grau (115), Joan (138), Martí (160), Jaume (182), Josep (203), Anna M.(220). Si ens remetem al següent llibre de baptismes (III, 1720 a 1752) veiem que en els anys posteriors el cognom Recolta s'ha estès notablement a la població. Hi havia famílies amb aquest cognom al barri del Pedró de Calonge i al poble de Sant Cebrià dels Alls.

Fig. 1. Antònia Lloret i Mont (Calonge, 1789-1869), vídua de Pere Ragolta, marc de Ponç Ragolta i Lloret.

de cartes que abasten des del 1845 fins al 1905)⁽³⁾, constitueix una interessant font de dades. Aquests lligams epistolars juntament amb d'altres documents de l'arxiu familiar i del parroquial de Calonge, permeten fer-se càrrec de les relacions humanes d'una família del Baix Empordà que va creuar l'Atlàntic.

ELS RAGOLTA DE TREUMAL

El barri de Treumal està situat a la part sud-oriental de Calonge. Limita al nord amb la riera de Calonge, al sud i a l'est amb la Mediterrània, i a l'oest amb el barri dels Vilars i el terme municipal de Castell d'Aro⁽⁴⁾. Al segle XIX era una barriada rural, formada per unes quantes cases de pagès esparses. Els seus habitants estigueren vinculats a les parròquies de Santa Maria de Fenals (al terme de Castell d'Aro) i a la de Sant Martí de Calonge.

Pere Ragolta i Albertí (Fenals d'Aro, 1778 - Calonge, 1862), de sobrenom «Rusques»⁽⁵⁾, fill de Joan de Fenals i de Cristina (oriünda de Calonge o de Santa Cristina d'Aro, segons altres documents, i morta el 1819), treballador de la Platja de Sant Antoni, va contraure matrimoni amb Antònia Lloret i Mont (Calonge, 1789-1869) a la parròquia de Sant Martí de Calonge, el 30 de setembre de 1810⁽⁶⁾. En el seu testament declara ser del veïnat de Vilars o de Treumal.

(3) Les cartes foren trobades pel meu germà Xavier Aymar i Ragolta el 1994 i catalogades pel meu pare Jaume Aymar i Montón.

(4) P. CANER, *La Vall de Calonge*. Calonge, 1983, pp. 66-67.

(5) El sobrenom «Rusques» sembla que prové del fet següent: Pere Ragolta, essent molt pobre, volia fer-se una casa, però com que tenia pocs mitjans tothom li deia: «Com te la faràs?», i ell responia: «En un ruscle!».

(6) «Als trenta de setembre de mil vuit cents y deu Jo Joan Baster Pre. Sacrista de la Iglesia Parroquial de Sant Martí de Caonge, obtinguda la llicència del molt Ilustre Sr.V.S de Tobia, despedida als vint y nou de dit mes, per assistir al Matrimoni celebrador entre Pere Recolta jove jornalero, habitant en dita parroquia de Calonge, fill legítim i natural del difunt Joan Recolta

Fig. 2. Ponç Ragolta i Lloret (Treumal, Calonge, 1821 - Barcelona, 1897) i els seus fills Caterina i Lluís, en una fotografia acolorida (vers 1864).

Fig. 3. Ponç Ragolta i Lloret amb uniforme de capità dels voluntaris de Cuba.

Pere i Antònia tingueren set fills, tots nats a Calonge: Maria (1811-1879), casada amb Josep Ponjoan i Boada (1814-?); Teresa (1814) i Rosa (1816), que romangueren solteres; Esteve (1819-1887), que es va casar amb Rosa Salvador i Sala (1818-1898), de Romanyà de la Selva. Un germà de Rosa, Joan, el trobem actiu a Managua⁽⁷⁾ el 1875. Esteve i Rosa restaren a Calonge i tingueren vuit fills, dels quals parlarem més endavant; el següent Ponç, al qual dediquem un capítol, Quirze (1825-1905), que es va casar amb Antònia Blavis i Joanals, de Fenals, i van tenir vuit fills⁽⁸⁾, i Antoni (1826-1903), que vivia a Sant Feliu de Guíxols i que no va tenir descendència.

PONÇ RAGOLTA, UN INDIÀ

Ponç Ragolta i Lloret (Treumal,

Pagès de la Parroquia de Fanals y de Christina Albertí, conjugue vivint, de una part y Antonia Lloret, soltera filla legítima y natural de Salvador Lloret jornalero del veinat de mar y de Teresa Mont, conjugues vivients de dita parroquia de Calonge; aventlos interrogat y ante lo mutuo consentimiento de dits contrahents los he unit en matrimoni segons rito y ceremonia de Nostra Mare la Iglesia, essent presents per testimonis Jordi Xifró, jove pagès y Pau Bartés, tots de Calonge...» (APC, Matrimonis. III, 99).

(7) AFR. Atorgament de poders de Joan Salvador i Sala a la seva germana Rosa. Managua, 28/02/1875.

(8) Narcís (1853-1903), casat amb Elvira Vicens i Albertí (1873); Jaume (1836); Joan (1859-1879); Teresa (1861); Ramon (1864); Esteve (1867), casat amb Joaquina Domènec Rotllan (1861), Salvador (186...) i Hortènsia.

Fig. 4. Creu del mèrit militar atorgada a Ponç Ragolta i Lloret.

Calonge, 1821 - Barcelona, 1897) va néixer a can Rusques de Treumal. Era el fadrísterm o cabaler i cap al 1840 se'n va anar a fer les Amèriques en contra de la voluntat paterna i es va establir a l'Havana. La primera carta que en conservem és del 20 de setembre de 1845⁽⁹⁾ i es veu que ja feia temps que hi era. És curiós que quan escriu a la seva família castellanitza el seu cognom i el converteix en

Poncio Rebuella, possiblement perquè aquest llinatge, del nord de la península, ja abundava en aquells rodals i li semblava la correspondència més propera al seu. En aquesta carta diu que ja n'ha escrit quatre al seu pare sense resposta.

El 1850 Ponç va entrar com a voluntari a l'exèrcit⁽¹⁰⁾. Consta documentalment que el 20 de maig de 1853 havia comprat una casa «de mampostería, tablas y tejas», amb el seu terreny corresponent, al barri de Guadalupe, carrer de la Zanja Real núm. 25, cantonada al carrer de Manrique, confrontant amb el Monestir de Santa Caterina, al centre de l'Havana⁽¹¹⁾.

En aquesta ciutat, Ponç va connectar amb els seus compatriotes calongins. Molt probablement tingué contacte amb Josep Vilar i Puig, natural també de Calonge, que els anys 1854-55 va dirigir la Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya o Beneficència Catalana, entitat degana de la colònia catalana a Amèrica⁽¹²⁾.

El 20 d'abril de 1861 trobem novament documentat Ponç Ragolta, ja que sostingué un plet amb Andreu Cabrera perquè suspengués la cons-

(9) AFR. Carta 1.

(10) AFR. *Voluntarios de la Isla de Cuba. Primera Compañía. Cazadores de Jesús del Monte. Hoja biográfica del Voluntario Poncio Ragolta y Lloret.*

(11) AFR. Document de compra.

(12) *Diccionari dels Catalans d'Amèrica*, vol. I, p.95. Vilar es va casar amb Dominga Juera i Patxot, de Sant Feliu de Guíxols, fundadora el 1894 a Calonge del Col·legi dels Germans de la Doctrina Cristiana i de les Germanes Carmelitanes de la Caritat (Cf. J.AYMAR - M. DARNA-CULLETA, «Les Carmelites de la Caritat a Calonge (1894 - 1910)», *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, Publicacions de l'IEBE, 2 (1983), pp. 303 - 348.

Fig. 5. Lluís Ragolta i Barrera (l'Havana, 1860 - Barcelona ? 1884) vestit de soldat.

trucció d'una paret que entrava dins de la seva propietat i que obstruïa una conducció d'aigua⁽¹³⁾.

Sabem que el 21 de desembre de 1867 morí a l'Havana, sense fer testament, el calongí Joaquim Boada i Paradedà, que era conegut de Ponç Ragolta (dos anys després aquest es va casar amb la seva germana Rosa) que apareix esmentat en l'esquela de Boada. A l'arxiu de la família Muní de Calonge es conserva el seu inventari de béns, en el qual figuren 217 cavalls de lloguer i dos esclaus anomenats José Mª Cárdenas i Manuel Lucumí. És interessant la descripció que es fa de la capella ardent del tal Boada: «en la calle de San Rafael entre Belascoain y la de Luceña⁽¹⁴⁾ y en la posesión alta que se encuentra a la entrada del

tren o establo segunda pieza se hallaba un túmulo con cuerpo de siete luces y en una caja forrada de negro como lo demás galoneada de plata se encontraba un hombre blanco bestido [sic] con pantalón blanco, levita negra, chaleco y corbata negra, al parecer naturalmente muerto»⁽¹⁵⁾.

El 1868 va esclatar el primer dels conflictes bèl·lics que havien de precedir la independència de Cuba i que havia de durar deu anys. El primer de febrer de 1869, Ponç Ragolta, als quaranta-vuit anys, va ingressar com a voluntari a la Primera Compañía de Cazadores de Jesús del Monte, on va assolir el grau de capità. Va ser condecorat amb la creu del mèrit

(13) AFR. Certificació estesa pel tinent fiscal Agustín Saavedra amb còpia de l'acta de conciliació.

(14) AFM. Sector situat al barri d'Aramburu o Cayo Hueso de l'Havana, prop del Cementerio de Espada.

(15) Arxiu de la família Muní de Calonge.

Fig. 6. Caterina Ragolta i Barrera (l'Havana, 1857- Barcelona, 1887).

Fig. 7. Quadre que representa santa Rosa de Lima, patrona de les Amèriques, brodat per Caterina Ragolta i dedicat a la seva tia.

militar i amb la medalla d'Amadeu I de Savoia. Causà baixa de l'exèrcit el primer de setembre de 1873⁽¹⁶⁾.

S'havia casat en primeres núpcies amb Antònia Barrera (†1860), de la qual tingué tres fills: Ramon (l'Havana, 1853- ?), mort de molt petit; Caterina (l'Havana, 1857- Barcelona, 1887) i Lluís (l'Havana, 1860 - Barcelona ? 1884). En una carta que Ponç adreça al seu pare el 5 de març de 1861⁽¹⁷⁾ li comunica que fa uns quants mesos que ha enviudat i que té aquests tres fills, i li fa palesa la seva voluntat de viatjar l'any següent a Catalunya perquè els avis puguin conèixer els seus nés.

De Caterina, que sabem que tocava el piano, en conservem un quadre teixit que representa santa Rosa de Lima, patrona de les Amèriques, dedicat a la seva tia Rosa, i un altre amb ornaments florals fets amb els seus propis cabells. De Lluís, que tocava el violí, es conserven alguns dibuixos.

El 12 de desembre de 1869, Ponç Ragolta i Lloret es va casar en segones núpcies amb Rosa Boada i Paradedà⁽¹⁸⁾, de Calonge, a la Catedral de

(16) AFR. Voluntarios de la Isla de Cuba... (doc. cit.).

(17) AFR. Correspondència. Carta datada a l'Havana el 5/03/1861.

(18) APC. Matrimonis V, fol. 161 rv.

Fig. 8. Ornaments florals fets amb cabells de Caterina Ragolta.

Fig. 9. Ponç Ragolta, ancià, pintat a l'oli per J.Espelt.

Fig. 10. Lluís Ragolta. Oli de J.Espelt.

Fig. 11. Pere Ragolta i Salvador (Treumal, Calonge, 1852- l'Havana? d.1908) vestit de voluntari.

Girona, amb la qual tampoc no van tenir descendència. És versemblant que l'hagués coneguda a l'Havana, on la família Boada tenia propietats.

Probablement va ser en aquest viatge a Catalunya que Ponç va animar alguns dels seus nebots a viatjar a Cuba. Així, Pere Ragolta i Salvador, nascut a Calonge el 1852 i fill gran del seu germà Esteve, se'n va anar a l'Havana el mes de gener de l'any 1870, probablement amb el seu oncle Ponç i la segona esposa d'aquest, Rosa. Només tenia disset anys⁽¹⁹⁾.

L'any següent, dos germans de Pere, Narcís (Calonge, 1854- l'Havana, 1905) i Vicenç (Calonge, 1856- l'Havana? d.1905) seguiren les passes d'ambdós i el 21 d'octubre de 1871 (als disset i quinze anys, respectivament) emigraren a Cuba. Per una carta sabem que els dos germans van arribar a l'Havana després de 31 dies de navegació amb molta calor a la mar i que es van marejar en sortir de Barcelona. El seu oncle Ponç esperava el vapor⁽²⁰⁾.

El 18 de juliol de 1873, Ponç Ragolta va adquirir a Barcelona una casa al carrer de les Moles números 31 i 33, construïda per l'arquitecte municipal Antoni Rovira i Trias (Barcelona, 1816-1889). Era un edifici amb tres botigues als baixos i cinc pisos, prop del carrer Fontanella⁽²¹⁾. La va comprar al fabricant de sedes Josep Vilumara i Sans, dedicat a la importació de material industrial i al descompte de lletres. Dos anys després, a l'Havana, Ponç va adquirir un forn i una taverna, i va llogar una casa al cèntric carrer d'Amistad cantonada Reina, al davant dels jardins de Campo de Marte, una de les grans places de l'Havana, segons consta per una escriptura del mes d'abril de 1875⁽²²⁾. El 3 de juny d'aquell mateix any va vendre «tres casas de tabla y tejas» amb dos solars annexos del carrer del Castillo, al Barrio de Concha, a la Sociedad de Cuberta y Cía. per tres mil pesos d'or⁽²³⁾. Aleshores vivia a la Calzada de Luyanó, 57. Sabem també que el 1879 es va fer voltar d'una tanca un solar a Barcelona, al carrer de

(19) APC. Baptismes IX (1851-1863) (fol.25) Pere Recolta (així consta en la partida) i Salvador nasqué el 15/08/1852 i fou batejat el mateix dia. Fou confirmat a la mateixa església parroquial de Sant Martí, quan tenia un mes, el dia 14 de setembre de 1852, pel bisbe de Girona Florencio Lorente i Monton (APC. Llibre de Confirmacions I, fol. 3 rv). El trobem també documentat el dia 13/05/1866 en la partida de baptisme de la seva germana Rita Recolta i Salvador, de la qual fou padrí, juntament amb Rita Vilar, de Calonge (APC Baptismes X, fol. 55); en Pere tenia aleshores tretze anys.

(20) AFR. Carta 3.

(21) AFR. Escritura de Inventario de los bienes que dejó a su fallecimiento Don Poncio Ragolta y Lloret. Autorizada por D.Miguel Martí y Beya (5/05/1897).

(22) AFR. Notícia de l'escriptura de traspàs atorgada a l'Escribanía de Carlos Laurent, a l'Havana.

(23) AFR. Notaría pública de D. Bartolomé Marrero (l'Havana) n. 213.

Fig. 12. El capità Pere Ragolta i Salvador.

Còrsega i construir-hi un habitatge⁽²⁴⁾, i que el desembre del mateix any va comprar per mil pessetes una casa i un terreny a la platja de Sant Pol, al terme de Sant Feliu de Guíxols.

Entretant, els nebots donaven notícia de la situació antillana. En una carta de Pere Ragolta al seu pare del dia de Nadal del 1880 li diu que: *«esta semana se a cogido una conspiracion grande que ha abido muchos pasados por las armas y an mandado ceiscientos por Fernando poo que creo que pocos llegaran alli»*⁽²⁵⁾. L'illa vivia la que s'anomena la «Guerra Chiquita». Pere s'alegra d'haver rebut les credencials, que diu

que són documents necessaris per a qualsevol cosa, sobretot si hagués d'esborrar-se de voluntari.

Ponç Ragolta, al retorn de Cuba, es va establir definitivament a Barcelona, al primer pis de la seva casa del carrer de les Moles. Per un inventari dels seus béns tenim coneixement que posseïa diversos mobles de caoba procedents de l'Havana⁽²⁶⁾. El seu fill Lluís, que havia romàs

(24) AFR. Cuenta de lo que Miguel Aguilar alabañil acredita de D.Poncio Ragolta por razón de jornales y materiales empleados en la habitación y cercar el solar que dicho Señor posee en la calle de Córcega (Ensanche de Gracia). 28/10/1879.

(25) AFR. Carta 11.

(26) AFR. Cessió temporal de béns dels germans Joan i Ponç Ragolta Salvador a Rosa Boada Paradedà, vídua de Ponç Ragolta i Lloret: «un armario ropero de caoba; una cómoda papellera también de caoba; un peinador de caoba; un costurero; un balancín pequeño de caoba; una silla pequeña de las llamadas de tijera con brazaderas; una lámpara de comedor; una mesa de nogal también para comedor; una cesta de flores artificiales con su globo de cristal; un cuadro bordado con la Imagen de Santa Rosa; un cuadro con la Imagen de San Rafael; otro cuadro con el retrato al óleo de Dª Rosa Boada; una silla pequeña y varias prendas de ropa blanca [...] una cama para matrimonio con sus colchones, jergón, manta y cubre cama; una lámpara con tres mecheros; un cuadro con el retrato al óleo de D. Poncio Ragolta; una silla grande con asiento de rejilla y brazaderas; una persiana y un cuadro de caligrafía dedicado por D. Luis Ragolta a sus padres...».

solter, va morir prematurament el 1884, als vint-i-quatre anys. Caterina, que s'havia casat amb Cristòfol Freginals i Massana, va morir el 1887 als trenta anys. No van tenir descendència.

Ponç, en virtut del seu testament (19 de juliol de 1894)⁽²⁷⁾ va deixar a la seva esposa una pensió vitalícia anual de 450 duros, sempre amb la condició que es mantingués vídua, i va fer hereus els seus nebots, Joan i Ponç Ragolta i Salvador, per parts iguals. Va deixar cinc-centes pessetes a l'Asil Naval de Barcelona i altres cinc-centes a l'Asil de Sant Joan de Déu⁽²⁸⁾. Va morir el 5 de març de 1897 a les deu de la nit. Les seves exèquies van celebrar-se a la parròquia de Santa Anna. Hi assistiren vint nens de Sant Joan de Déu. Fou enterrat al Cementiri de Montjuïc⁽²⁹⁾.

RELACIONS EPISTOLARS

Pere Ragolta, des de l'Havana, en nom propi i dels seus germans Narcís i Vicenç, que rarament escrivien, va sostenir una interessant correspondència primer amb els seus pares i, a la mort d'aquests, amb el seu germà Joan, en la qual dóna notícies de la vida a l'illa. En aquestes cartes també es reflecteixen els seus sentiments d'enyorança. Així, el 14 de març de 1873, quan s'assabenta que la seva mare ha quedat impossibilitada, escriu: *«veo que mi estimada madre que es una de las prendas que yo más estimo, Dios ha querido que se hayga [sic] innutilizada, lo que nos á causado un grande trastorno al saber esta nobedad, al pensar que la emos dejado buena y sana, y ahora el día que quiere ir a cualquier parage tener que hir con muletas, es triste pensar de que manera se compondra para hacer pan y otros trabajos que hacia muy aprisa, que heran del trangin de la casa...»*.⁽³⁰⁾

El 14 de novembre de 1882 escriu a la seva mare i li diu, entre altres coses: *«estamos gozando de una completa alegria al ber las proposiciones que V. nos hace de hechar la lloca a criar los pollos para cuando bengamos [...] tan pronto tenga un lugarsito tendré el gusto de abrasarlos a todos porque ya me parece que hace un siglo que no los beo, pero no pasa una*

(27) AFR. *Copia simple de la escritura de Testamento de D. Poncio Ragolta y Lloret, autorizada por D. Miguel Martí y Beya...* Barcelona, 19/07/1894. A la seva germana Rita, li deixa 400 duros, al seu germà Quirze una pensió vitalícia d'una pesseta diària, al seu germà Antoni l'usdefruit de la peça de terra edificada (ja esmentada), situada al paratge de Sant Pol de Sant Feliu de Guíxols.

(28) AFR. Rebut de l'«ASILO DE SAN JUAN DE DIOS» para niños escrofulosos, raquíticos y ciegos pobres (13 de maig de 1897).

(29) Hipogeu columbari 36, 2a classe, via de Santa Eulàlia, 1.

(30) AFR. Carta 5

Fig. 13. Pere Ragolta dalt de cavall.

hora que no los tenga todos a la memoria», i els envia a casa de Ramon Pallàs i Vicens de Sant Feliu de Guíxols trenta-quatre pesos d'or per a la carn de porc fresca per a fer amb arròs el dia de Nadal⁽³¹⁾.

PERE A LA GUERRA D'INDEPENDÈNCIA

El 24 de febrer de 1895, amb el «Grito de Baire», va començar la guerra de la independència cubana, que es perllongà fins al 1898. Pere Ragolta va assolir el grau de capità de la Segunda Compañía Movilizada del Batallón de Jesús del Monte de cavalleria. En una carta del maig de 1896 que escrigué des de Managua a la seva mare, Rosa Salvador, li diu que, si no hagués estat per la guerra, ja hauria vingut a visitar-la i afegeix que *«esta situación no durará toda la vida, por los telegramas que se reciban de España mandaran por el otoño cien mil hombres mas del Egercito que con ciento cincuenta mil que hay aquí algo se podrá hacer. En esta epoca no se puede mandar a nadie porque el bomito los diesma, yo he tenido la suerte de probarme mucho este clima»⁽³²⁾.*

El trobem mobilitzat en campanya en el Campamento de Castellanos,

(31) AFR. Carta 14.

(32) AFR. Carta 24.

a la província de Pinar del Río, el dia 15 d'abril del 1897, en plena guerra de la independència cubana. Tenia un sergent de confiança anomenat Jaume Ferrer, procedent de Sant Feliu de Boada, «compañero de fatigas i trabajos en campaña».⁽³³⁾

PERE, BOTIGUER A L'HAVANA

El 10 d'abril de 1899, ja pacificada l'illa, Pere Ragolta (a qui anomenaven familiarment *Perico*) apareix com a propietari d'una «Maicería y frutos del país», situada a la Calzada de Jesús del Monte, 225, de l'Havana. Cal recordar que quatre anys abans, el 1895, s'havien establert en aquesta ciutat els germans Francesc i Joan Molla i Presas, fundadors de l'empresa Molla & Cía., dedicada a la importació i venda de taps de suro, articles i maquinària per a licoreries i embotelladores. La Casa Molla posseïa uns amplis magatzems i despatxos. Va col·laborar amb ells el calongí Joan Font. També a l'Havana fundaren una fleca i pastisseria anomenada La Catalana, establerta al carrer de l'Estrella, on feien uns tortells farcits de massapà que tingueren molt d'èxit⁽³⁴⁾. Sabem que Joan Molla tingué relació amb Pere Ragolta: en una carta del 7 de gener de 1900 parla del «amigo Juan Molla» i explica que li va fer a mans uns mocadors per a ell i els seus germans, «*con muy bonitas pintas y marcados*» de part de la família⁽³⁵⁾. Després Molla apareix signant com a testimoni en un rebut de Pere Ragolta datat el 27 de juliol de 1905⁽³⁶⁾. Joan Molla fou president del Centre Català de l'Havana, fundat el 1882, durant els anys 1920-21, i vocal, diverses vegades, de la Junta de la Beneficència Catalana. També era de Calonge Martí Vilar que, juntament amb el seu pare, va muntar una empresa de petits vaixells que es dedicaven a fer travessies entre ports americans⁽³⁷⁾.

En una carta del 9 de març de 1900 adreçada al seu germà, Joan, Pere l'informa que el seu antic sergent, l'esmentat Jaume Ferrer, li ha demanat parer per tornar a Cuba i que ell li ha respost «que no venga por aquí, que en el *an Pur dá* (Empordà) se está mejor»⁽³⁸⁾. Amb tot, Ferrer no va fer cas del seu consell i aquell mateix estiu va tornar a Amèrica sense dir-ho a ningú. Pere ens informa que el seu amic treballava de forner⁽³⁹⁾.

(33) AFR., Carta 26.

(34) R.GIL, *op.cit.*, p.36.

(35) AFR., Carta 27.

(36) AFR. Núm.35.

(37) *Ibidem*.

(38) AFR. Carta 28.

(39) AFR., Carta 29.

Fig. 14. «La 2ª Compañía Movilizada del Batallón de Jesús del Monte, al mando de su Capitán D. Pedro Ragolta Salvador en campaña en el campamento Castellanos en la Provincia de Pinar del Río el día 15 de abril de 1897».

La pèrdua colonial també va quedar reflectida en altres lletres. Pere Ragolta va escriure al seu germà Joan: «*el general Suares fue de los que mas opero pero todo fue inutil, todo se estrallo que me parece hasta mentira de la manera que españa perdio esto*» (15 d'agost de 1902)⁽⁴⁰⁾.

El 20 de gener de 1904 Pere Ragolta, en una carta adreçada al seu germà Joan, li dóna interessants notícies sobre la vida a l'Havana: «*me dices que los jornales de los trabajadores están subidos, pero yo creo que aquí cobran algo más porque un albañil gana 3 duros diarios, o sea 15 pesetas y un carpintero poco menos i [sic] si es un peón de albañil gana 7 1/2 pesetas diarias y el que menos 5 pesetas; pero también una ampolla o sea una botella de vino cuesta una peseta i si es una gallina 5 pesetas y 4 huevos una peseta i así lo demás, se gana pero se gasta, lo que está barato es el pan que dan una libra de 16 onzas por un real de vellón que aquí le llamamos medio, y pan bueno todo blanco por que aquí no hay pan moreno, aquí lo mismo lo come el rico que el pobre, la carne tambien está barata cuesta una libra de 16 onzas una peseta, sea de cerdo o bien de buey, aquí todo el mundo tiene que comer carne diariamente por obligación sopena de morirse tísico por que las demás comidas la mayor parte son poco alimentisias, y por eso Narciso pasó la enfermedad, porque cuando la Guerra había poca carne y Narciso comía poca pero ahora ya todos comemos la que nos hace falta*». I continua amb un comentari sobre la situació política: «*hoy aquí hay artículos que cuestan carísimo porque el gobierno quiere hacer un empréstito de 35 millones de pesos para pagar al ejército Cubano que libertó a Cuba pero de buenas comidas, y por esto ha puesto un sello a muchas cosas que viene ser unos consumos i a consecuencia de esto hay cosas carísimas como es el vino, hace 3 meses una bota de vino valía 45 pesos de oro español hoy vale 70 pesos i así otras cosas...*»⁽⁴¹⁾.

(40) AFR. Carta 30.

(41) AFR. Carta 31.

Fig. 15. Joan Ragolta i Salvador (Treumal, Calonge, 1860 - Calonge, 1928) amb la seva esposa Genoveva Plana i Bellver i els seus fills Rosa, Felícia i Ponç.

L'últim document que conservem de Pere Ragolta és el rebut de la seva herència datat el 13 de gener de 1908. No tenim notícia que tornés mai més a Catalunya. Suposem que va morir a l'Havana.

ELS RAGOLTA DE CALONGE

Joan Ragolta i Salvador (Treumal, Calonge, 1860 - Calonge, 1928) es va casar amb Genoveva Plana i Bellver (Calonge, 1863-1947), de la qual tingué quatre fills: Enrica (Calonge, 1896-99), Rosa (Calonge, 1887-1949) Felícia (Calonge, 1891-1973) i Ponç (Calonge, 1899 - Barcelona, 1979).

Joan i la seva família de primer fixaren la seva residència a Calonge, al carrer Nou. Amb l'herència de

l'oncle Ponç, l'*americano*, va poder construir (1901) una casa de tres plantes i una cúpula al Quintar del Jofre, al peu de la carretera de la Bisbal, dita primer avinguda de Puigcerver i després de Sant Jordi. Aquesta casa, que va rebre també el sobrenom històric de «Can Rusques» va ser construïda amb pedres de la torre quadrada del castell de Calonge i s'hi conserven uns balcons de la mateixa traça que els de la casa del carrer de les Moles. Els retrats dels parents d'Amèrica foren penjats a la sala principal. Aquesta casa, anys després tingué com a llogater el Dr. Manuel Morlius i Aulet, metge de la població, i el 1939 acollí una facció de l'exèrcit roig en retirada.

Rosa i Felícia, que romangueren solteres, habitaren tota la vida a Can Rusques de Calonge. Ponç es va casar a Barcelona amb Angelita García i Moreno (Barcelona, 1904), filla de pares aragonesos. Fixaren la seva residència a la ciutat comtal, on Ponç fou funcionari municipal. Van tenir

Fig. 16. Ponç Ragolta i Salvador (Calonge, 1872 - Sant Feliu de Guíxols, 1935), amb la seva esposa Rita Bech i Martimort i el seu fill gran.

Fig. 17. Narcís Ragolta i Salvador (Calonge, 1854 - l'Havana, 1905). El 19 d'agost de 1900 envia a Catalunya, des de l'Havana, cinc retrats com aquest, un per a cada germà.

dues filles: Maria Luz, casada amb l'industrial barceloní Jaume Aymar, i Francesca, mestra, que va maridar amb el professor romanès Virgil Ani. Els fills del matrimoni Ani-Ragolta conserven aquest doble cognom⁽⁴²⁾.

(42) Altres germans foren: Francisca Ragolta i Salvador (1862-1926), que es va casar amb Perc Plana i Bellver (1859-1913), germà de la seva cunyada Genoveva. Tingueren quatre fills: Genoveva, Hortènsia, Virgínia (1892-1957) i Ponç, que eren cosins per doble costat dels ja esmentats germans Ragolta-Plana.

Rita Ragolta i Salvador (1866-1943), que es va casar amb Josep Bellver i Plaja (1871-1930). Tingueren dues filles: Enriqueta (1894-1977), casada amb Joan Xifreu i Ros (1890-1973) (sense descendència), i Maria, casada amb Joan Ribas i Cantó, dels quals nasqué una filla anomenada Rita.

Ponç Ragolta i Salvador (1870-1935), casat amb Rita Bech i Martimort i amb tres fills que va anar a viure a Sant Feliu de Guíxols.

Lluïsa Ragolta i Salvador (1872-1924) va contraure matrimoni amb Martí Bou i Sabater (1869-1930) i va tenir dos fills, Joan (1899-1948), casat amb Rosa Vidal i Sitjas (1898-1987), i Adelina, casada amb Lluís Lloberas.